

Zabawa

jako kontekst
nabywania kompetencji
komunikacyjnych
dzieci potrzebujących AAC

Alina Smyczek

Korzenie i powiązania:

Zespół Szkół
Specjalnych nr 11
W Krakowie

„Mówić bez Słów”
ISAAC - Polska

www.praacownia.pl

Plan

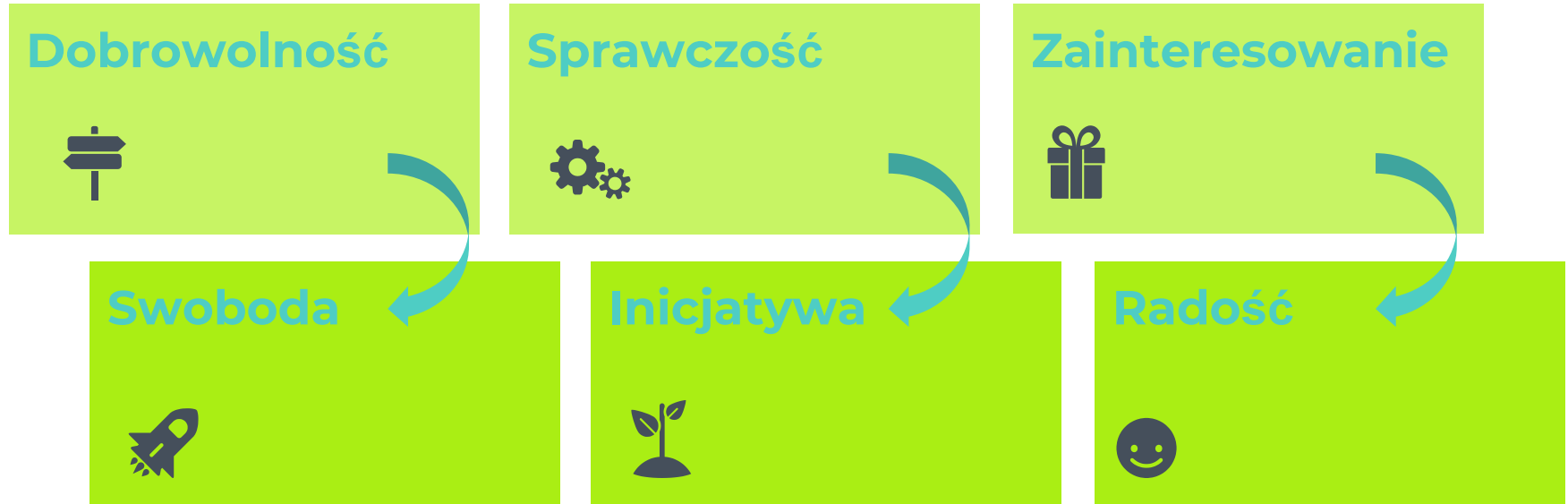
- Natura zabawy
- Rozwój zabawy, a rozwój umiejętności komunikowania się
- Kompetencje komunikacyjne w zabawie

1.

Natura
zabawy

Dobra zabawa?

Zabawa to nie zadanie!

Czy dzieci z niepełnosprawnością bawią się inaczej..?

Możliwe
trudności...

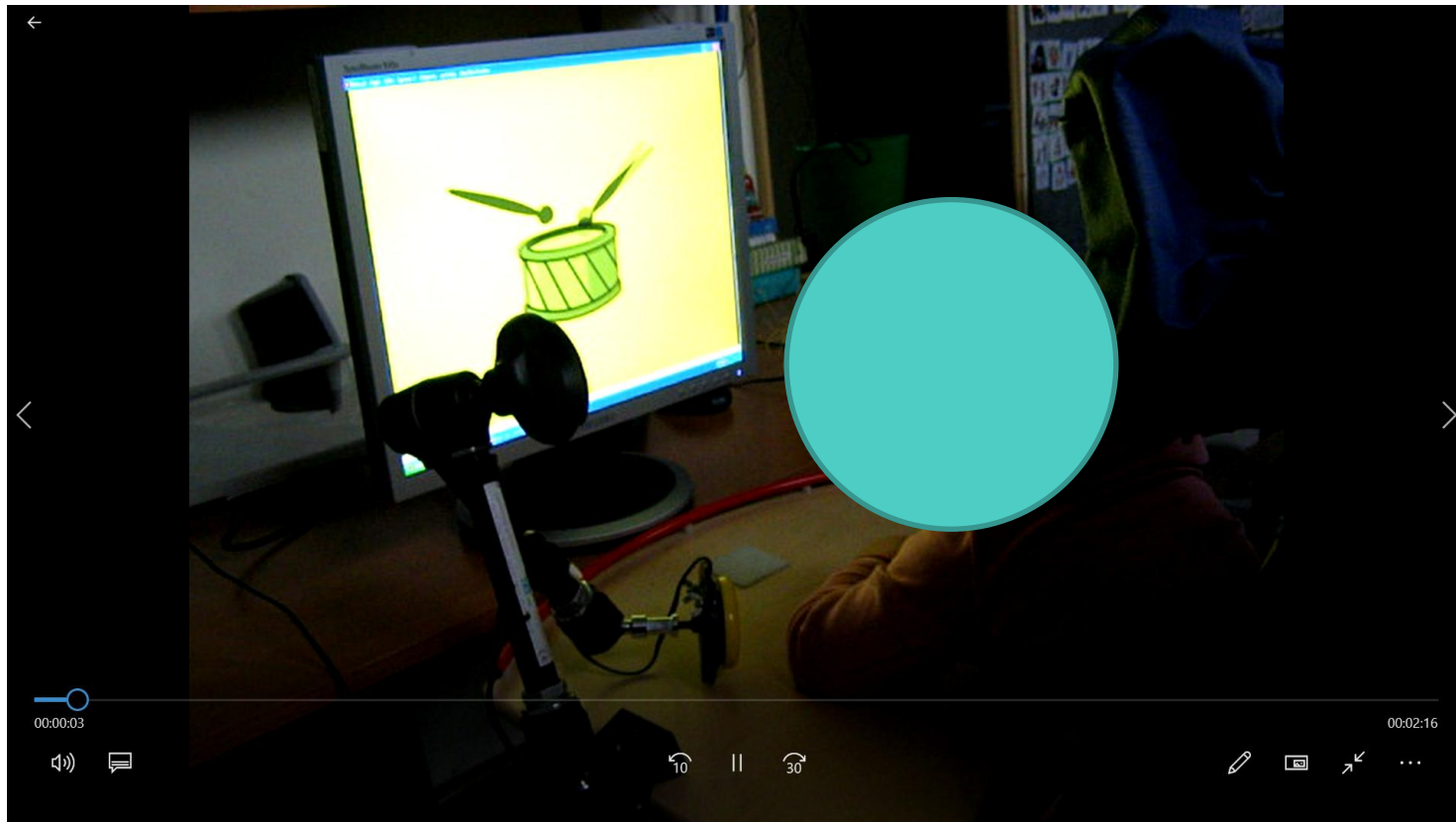
- Ruchowe
- Percepcyjne
- Uwagi
- Komunikacji
- Języka

Potrzebne adaptacje!

Adaptacje zabawy

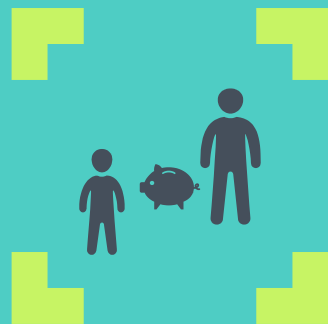
Sprawczość i adaptacja zabawy

Adaptacja zabawy

Adaptacja zabawy: AAC

Zabawa

jest najbardziej wartościowa
dla rozwoju komunikacji,
jeśli jest epizodem
wspólnego zaangażowania.

Wartość partnera zabawy

- U dzieci w wieku 18-24 miesięcy średni czas zabawy dziecka jest zdecydowanie dłuższy, jeśli matka i dziecko skupiają się na przedmiocie zabawy dziecka, a krótszy, jeśli matka tego nie robi **(Dunn, Wooding 1977)**
- Dzieci w wieku 26-28 miesięcy dłużej bawią się w zabawę naprzemienną piłką z dorosłym, niż z rówieśnikami. **(Bakeman, Adamson 1984)**
- Dzieci w wieku 3,5 – 5,5 częściej angażowały się w zabawy o bardziej złożonej strukturze podczas interakcji z dorosłym, niż jedynie w jego biernej obecności. **(Roy, Painter 1980)**

**Najdoskonalszą
zabawką dziecka
jest drugi człowiek.**

Człowiek – najdoskonalszą zabawką

2.

Rozwój zabawy a rozwój komunikowania się

**Zachowania
niekontrolowane i
afektywne**

**Zachowania
celowe**

**Komunikacja
intencjonalna**

**Komunikacja
symboliczna**

s. konkretne
s. abstrakcyjne
w. pojedyncza
w. złożona

Możliwe (?) zabawy.....

sprawcze: (sensoryczne, ruchowe, manipulacyjne, głosowe)

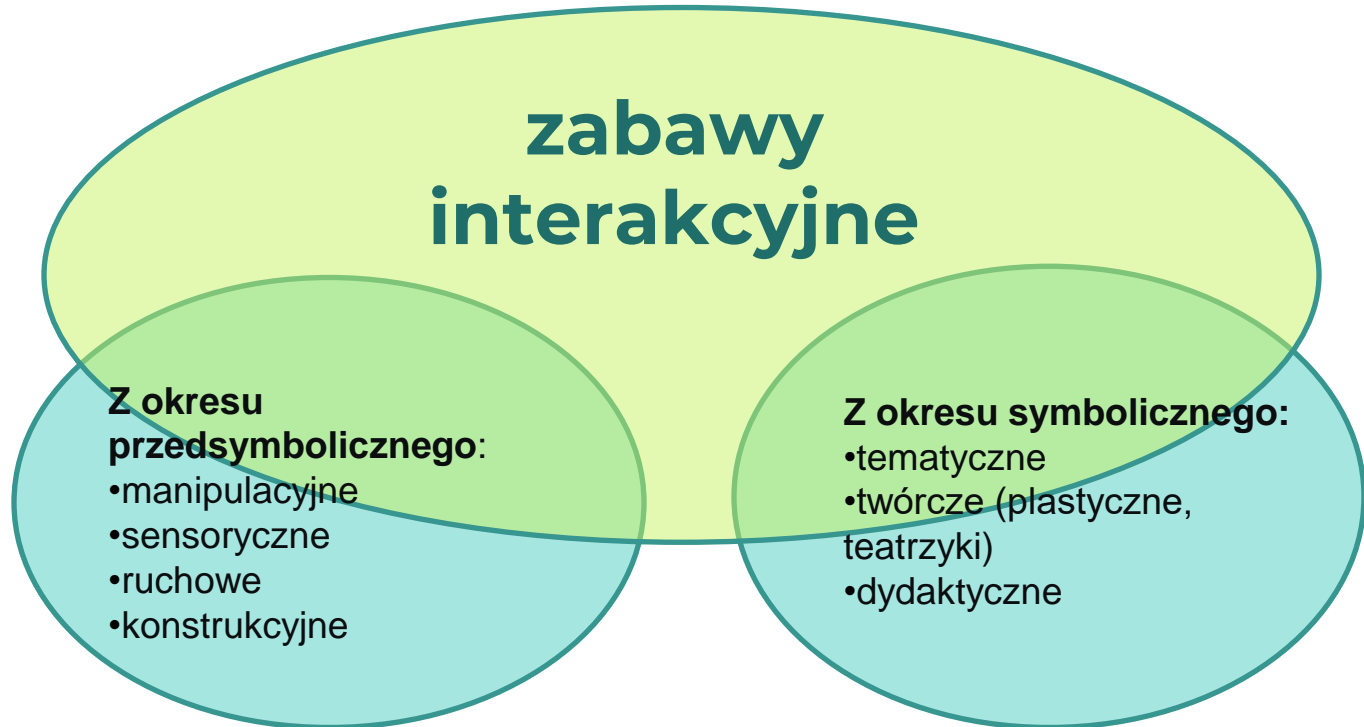
sprawcze z oczekiwanym skutkiem

koordynacyjne, konstrukcyjne, twórcze

tematyczne, z rolami, teatryki

gry, zabawy dydaktyczne, słowne

Jakie zabawy dla rozwoju porozumiewania się..?

Rozwojowe priorytety w zabawie:

- napęd
- aktywność
- kompleks ożywienia
- sprawczość
- ciekawość
- używanie narzędzi

- zauważanie partnera
- przenoszenie spojrzenia
- domaganie się
- dzielenie uwagi
- współpraca

- rozumienie nazw i poleceń/ew. wyrażonych znakiem językowym
- używanie znaków
- łączenie znaków

R E L A C J A

Zauważanie drugiego. Budowanie relacji.

Sprawczość

Dorosły narzędziem sprawstwa

3.

Kompetencje komunikacyjne w zabawie

Kompetencje komunikacyjne użytkowników AAC (wg J. Light i in.: 1889, 2001):

Kompetencje komunikacyjne użytkowników AAC (wg J. Light i in.: 1889, 2001):

Wczesne zabawy interakcyjne

Upominanie się...

- w dowolny sposób; kompleks ożywienia; ew. komunikator/włącznik (wzmacnianie sprawczości)
- z patrzeniem na dorosłego
- z przenoszeniem spojrzenia: przedmiot-dorosły
- działanie dorosłego - pod warunkiem umówionego zachowania z repertuaru dziecka
- działanie dorosłego – pod warunkiem wykonania gestu, wskazania znaku.

Manipulowanie dorosłym, który spełnia życzenia.
Domaganie się.

Szczegóły.....

Zabawy przedsymboliczne oparte na wyborach

Odpowiadanie
na pytania o
preferencje...

Funkcje wypowiedzi / zamiary komunikacyjne

- Upominam się
- Protestuję
- Odpowiadam na pytania o preferencje
- Komentuję: spontanicznie nazywam
- Komentuję: oceniam
- Odpowiadam na pytania o fakty
- Informuję: skarżę się, chwalebę się, mówię o uczuciach
- Spontanicznie używam zwrotów grzecznościowych
- Zadaję pytania
- Przekazuję neutralne informacje
- Instruuję, wyjaśniam,
- Opisuję, zadaję zagadkę
- Relacjonuję, planuję, opowiadam

Hania

Proszę dziękuję

Doświadczanie konwersacji

Kompetencje komunikacyjne użytkowników AAC (wg J. Light i in.: 1889, 2001):

O czym mówią dzieci?

z badań M. Przetacznikowej

Komunikowanie o tu i teraz: czynności motoryczne, manipulacyjne, aktualne czynności rutynowe, aktualnie dostępne spostrzeżenia

- W wieku 1,6 – 2,0: 85 %
- W wieku 5,0: 35 %

Komunikowanie o zabawie, czynnościach artystycznych, konstrukcyjnych, relacje, domysły, projektowanie i planowanie

- W wieku 1,6 – 2,0: 15 %
- W wieku 5,0: 65 %

Użycie znaków w zabawie

- Dorosły używa pojedynczych znaków
- Dorosły komentuje zabawę dziecka znakami
- Dorosły dostarcza pojedynczy znak do wywoływania konkretnej zmiany
- Dorosły oferuje wybór
- Dorosły włącza dziecko do nazywania/komentowania tego, co się stało
- Dorosły zachęca dziecko do planowania zabawy

Zabawki i fotografie

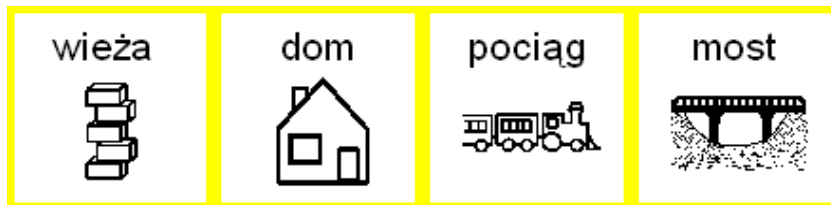
Etykietowanie. Dostępność dla dorosłego i dziecka

Zabawy w udawanie

Zabawy z symbolami oparte na wyborach

- **Budujemy. Co?**
Wieżę? Dom? Pociąg? Most?
- **Jeszcze? Czy coś innego?**

Zabawy oparte na wyborach

Zabawy oparte na wyborach

lody

rożek	talerz		
			
1	2	3	
1	2	3	
bananowe	truskawkowe	kiwi	jagodowe
			
żółta	różowy	zielona	niebieska
			
mama	tata	pani	
			

Gwiazda nas prowadzi

Pastuszkowie grają

Trzej królowie dary niosą

Pięknie się kłaniają!

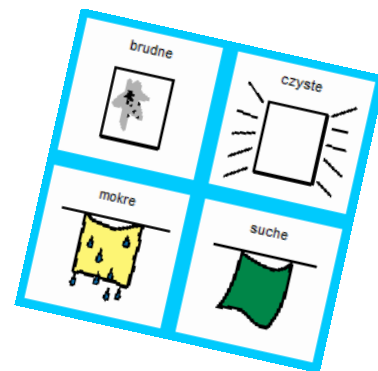
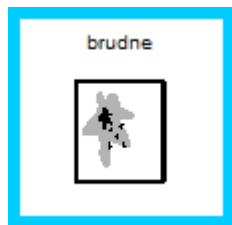
2-elementowe wypowiedzi: przygotowanie

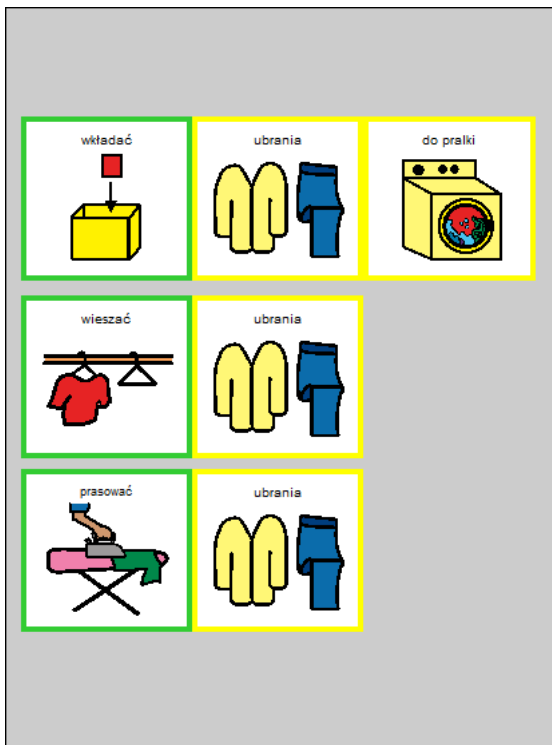
2-elementowe wypowiedzi: przygotowanie

Pranie!

Mam zajrzała do kosza na pranie
Co tam znalazła..? Brudne ubranie!
Brudne **spodnie**, brudne **rajtki**,
Brudne **bluzy**, brudne **majtki**,
Brudne **chustki**, brudna **bluzki**,
Brudne **getry**, brudne **swetry**
I **skarpetki**, i **piżamy**
I **koszule** brudne mamy!
Panowie i panie – robimy pranie!

2-elementowe wypowiedzi: przygotowanie

2-elementowe wypowiedzi: przygotowanie

2-elementowe wypowiedzi: przygotowanie

Budujemy! (także 2-elementowe wypowiedzi😊)

Kamil, tata, pani Ala
Tablica uczestnictwa
Eyetracking

Zabawy tematyczne

Proszę 	lody 	do 1	rożek 2	kubek 3	
Dziękuję 		1	2	3	galki
smacznego 		bananowe 	truskawkowe 	kiwi 	jagodowe
jakie? 	Czy... ?	żółta 	różowy 	zielona 	niebieska
ile? 	Ile kosztuje? 	dla 	mama	tata 	pani

Ojej!
topi się!
brudnel!
smaczne
zimnel!

Jak zorganizować tablicę uczestnictwa?

Goosens, Crain, Elder 1992

Słowa, czy zdania..?

- Jakie funkcje wypowiedzi są w strefie najbliższego rozwoju?
- Jaka jest bieżąca / oczekiwana złożoność wypowiedzi?
- Jaka jest technika dostępu.?

woda 	mydło 	ręcznik 	ubranie
jeszcze 			dalej

Naleję wody! 	Gdzie jest mydło? 	Teraz powycieram 	Ubiore lalę
jeszcze 	Pomóż mi 	a..a..a, kotki dwa! 	dalej

Jak mówić do dziecka w zabawie?

Styl kontrolujący

Otwórz!

Wyjmij!

Powiedz, kto to?

Włóż

Styl konwersacyjny

Da się otworzyć?

Ciekawe kto tam jest..?

Ale dziadzio!

Ma brodę, ma czapkę, czy jeszcze coś ma..?

Jak myślisz, to mama czy tata..?

O-o!

Jak mówić do dziecka w zabawie?

Styl kontrolujący

Gdzie trzeba włożyć oczy?

Czapka na głowę.

Jeszcze drugie ucho.

Poszukaj.

Styl konwersacyjny

Nie wiem co to jest? Ucho? Czy język?

Ciekawe gdzie ty to włożysz?

Ale śmieszny!

Sprawdzimy, jak będzie wyglądał z nosem na głowie!

Niech się przejrzy w lustrze!

Hi hi!

Zachowania związane ze stylem kontrolującym hamują rozwój językowy dziecka.

(Schaffer, 1990)

Modelowanie

Kompetencje komunikacyjne użytkowników AAC (wg J. Light i in.: 1889, 2001):

Stefan zrzuca

Stefan potwierdza

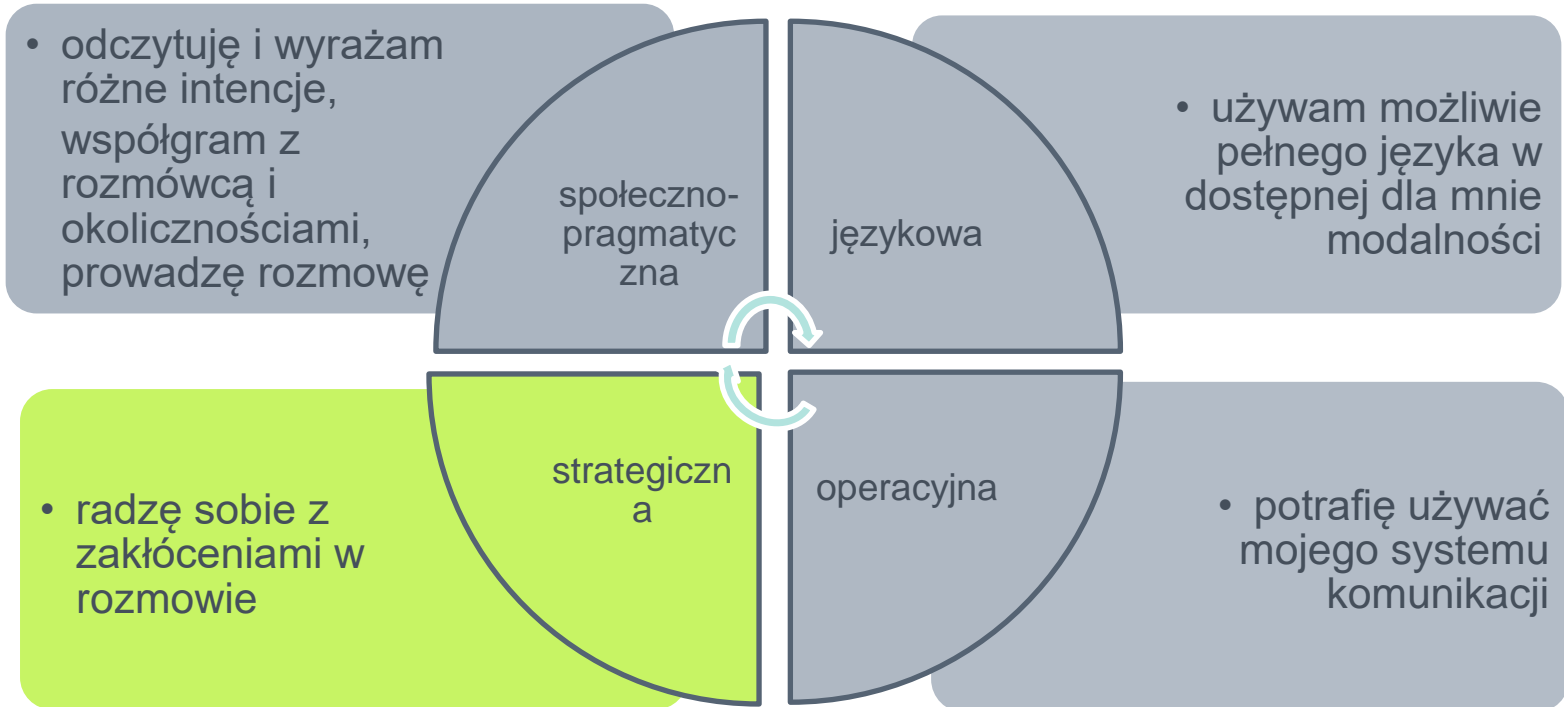

Próba skanowania

Start

Kompetencje komunikacyjne użytkowników AAC (wg J. Light i in.: 1889, 2001):

Co pomaga w planowaniu zabaw..?

- Uwzględnianie głównego celu rozwojowego
- Podążanie za preferencjami dziecka
- monitorowanie 4 kompetencji komunikacyjnych i wybór priorytetu na najbliższy czas

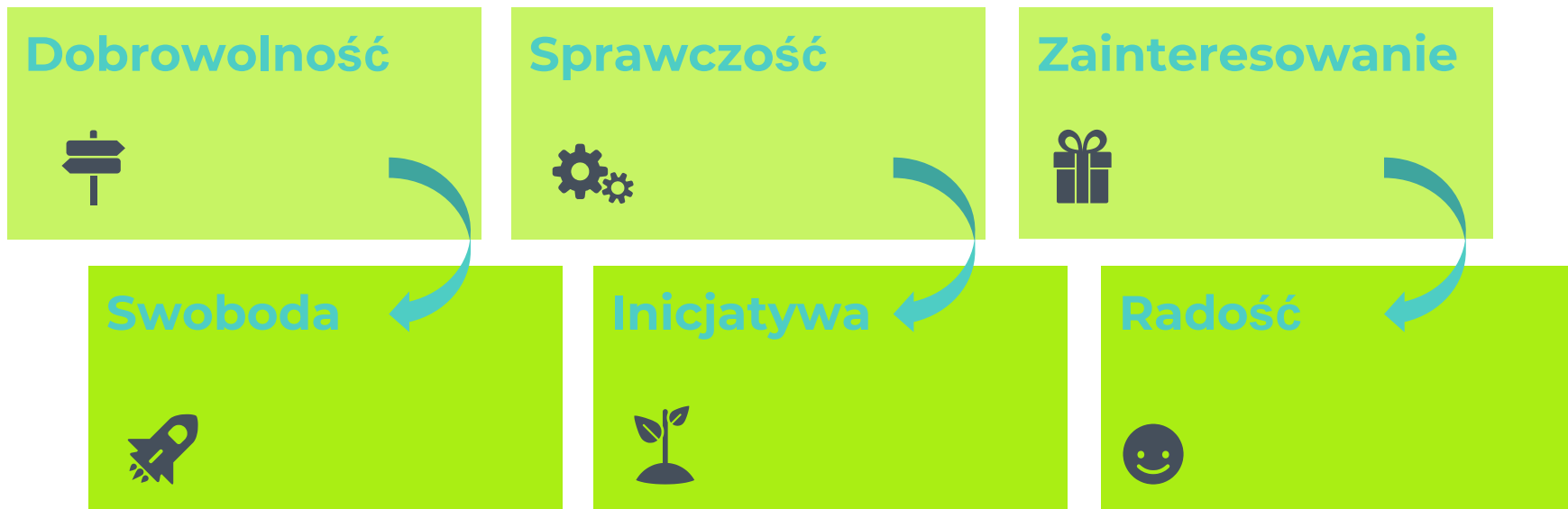
Wątpliwości...

- **Zbyt dużo dyrektywnego podejścia.....**
- Czy tłumaczy je wartość nadawania struktury, rusztowania (scaffolding, Bruner 1975)..?
- Czy tłumaczy je potrzeba i jednocześnie trudność w "dostarczaniu" języka?
- Czy zapewniamy wystarczająco dużo wspomaganego przekazu, „widzialnego” języka?

Obym nie zapominała..

Nie trening. Nie terapia. Dobra zabawa! Nauka przez zabawę.

Skąd wziąć więcej pomysłów?

- Julia Moor, **Śmiech, zabawa i nauka z dziećmi o profilu autystycznym**, Wyd. Cyklady, Łódź-Warszawa 2006
- Beata Bolon, Joanna Guzik, Anna Bombińska-Domżał, Alina Smyczek, **Twoje znaki, moje słowa i zabawa już gotowa**, Stowarzyszenie „Mówić bez Słów”, Kraków 2006
- Joanna Pałasz: **Zabawy na start. Obudź dziecko w dziecku**. Program terapii Małego Dziecka z ASD. Wyd. Czary Mary, Września 2022

Dziękuję!

alina.smyczek@pracownia.pl